

Josep M. Corredor inèdit

*ALMIRALL I EL FEDERALISME és un assaig original de Josep M. Corredor
que fou premiat per l'IEC l'any 1958 i no ha estat mai publicat.
En reproduïm les pàgines finals*

Hem vist esque-
màticament la
relació que pot
establir-se entre
Pi i Almirall. En-
tre aquest i Prat,
la diferència primordial pot copsar-
se amb la sola comparació de dos
termes: "particularisme" i "nacio-
nalisme".

Hem vist també que en *Lo Catalanisme* només en una ocasió es parla de Pi i Margall, i encara sols per dedicar-li un paràgraf. En canvi, disposem d'un judici extens i raonat del mateix Prat de la Riba sobre Almirall, que es troba en el pròleg al llibre de Ll. Duran i Ventosa *Regionalisme i Federalisme*. (Aquest pròleg, com ja és sabut, forma els capítols II, III i IV de *La Nacionalitat Catalana* (1).

Diu Prat de la Riba: "Amb la fase regionalista la bifurcació de l'ànima catalana va desaparèixer. Des del regionalisme incipient, més social que polític i administratiu, dels publicistes conservadors, que, abraçats a la tradició catalana, continuaven subordinant-la a la tradició espanyola, quasi sem-

pre als ulls d'ells superior com a encarnació del principi monàrquic, fins al regionalisme polític i administratiu de fesomia federalista, el cicle de modalitats i matisos va passant del dualisme psicològic a l'afirmació unitària de la personalitat catalana, llevat del nacionalisme. "Amb tanta varietat de matisos, va ésser aquest un veritable període caòtic, d'incoherències, contradiccions i vaguetats, en plena coexistència de totes les concepcions i doctrines, com si totes volguessin fer-se actuals per a contribuir a l'adveniment de la síntesi. "Primer esforç per arribar-hi, i esforç potent d'esplèndida volada, va ésser la teoria de l'Almirall, nascuda en trobar-se el corrent formalista, extern, exclusivament jurídic del federalisme amb la deu fecunda del sentiment català nodrit pel corrent històric i literari. Semblava arribat el moment que el principi substantiu s'encarnés prenent forma tangible, però no, no hi va haver encarnació, sinó juxtaposició; els dos elements no varen fondre's, van marxar junts, però destriats, com l'oli i l'aigua.

Després de sintetitzar el contingut de *Lo Catalanisme*, Prat continua dient: "La falla capital del sistema particularista és la mateixa del federalisme: no ens diu quines entitats han de formar Estats petits ni quines s'han de constituir en federació, ni es preocupa del criteri amb què aquesta selecció hagi de fer-se. Ens dóna un procediment d'unió o de separació segons s'apliqui a societats unitàries o a societats independents, però no ens dóna cap criteri per a saber el que s'ha d'unir o el que s'ha de separar, quan procedeix la federació que uneix allò deslligat, quan procedeix la federació que deslliga allò ben unit. Particularisme i federalisme fan sempre això mateix: ens donen el contracte, però oblidem les parts contractants que han de signar-lo. Com un detall secundari, incidentalment; en aplicar la seva teoria a Espanya diu -i és de tots els escriptors del període regionalista el que diu més- que els Estats membres de l'Estat compost haurien d'ésser les grans regions *que havien estat regnes independents*: Castella, Lleó, Galí-

Josep M. Corredor

cia, Mallorca, Catalunya, Aragó, València, Astúries, Navarra ... I també com a postulat indiscutible, així mateix ho entenen els catalanistes del corrent històric i literari (...) I no obstant això, una empena, només, la feia caure. Principi elemental de tota classificació és unir allò semblant, separar allò diferent, i quan hi ha diferents gradacions de semblances i de diferències, han de correspondre-hi gradacions de classificació. Posar, doncs, com a membres d'una sola divisió Castella, Catalunya, València, Galícia, Lleó, Biscàia i Andalusia, sense tenir en compte les majors o menors diferències que uneixen o separen les unes de les altres, és insostenible. Per què Extremadura i no la Manxa? Per què Astúries i no la Rioja?". (...) Els fets acomplits lliguen tant els homes, pesen tant sobre l'esperit, que l'existència separada en Estat més o menys independent allà al cor de l'Edat Mitjana, suggerienava encara els nostres reformadors en ple segle XIX. El veritable principi de classificació era aquest. Es parlava de Castella, Lleó, Aragó, Catalunya, Astúries, Mallorca, per haver estat independents o grans províncies en l'avior: per res més. No hi havia cap més raó. Aquest era el grup gros, fonamental, del regionalisme. Quan els unitaristes parlaven de retrocés, d'atavismes, i retreien el fet de l'Estat, de l'existència unitària d'Espanya com a argument suprem, tenien raó. L'Estat viu pesa més, molt més que una colla d'Estats morts". (...) Aquests arguments, no obstant això, són el millor de l'obra dels teoritzadors regionalistes, i amb ells i per ells es fan precursors i coadjutors del futur nacionalisme. L'Almirall no es va poder sostreure a la diferenciació fonda entre el que ell en diu el grup castellà i el grup català i va escriure sobre això formoses pàgines"

Prat de la Riba puntualitza el punt feble que sempre ha tingut el federalisme a Espanya: la diferència de voluntat particularista -o federalista- actual entre els uns i els altres dels antics regnes.

En un altre aspecte, és cert que en l'obra d'Almirall no hi ha cap afirmació de nacionalisme, com tampoc no hi ha la recerca i fonamentació teòriques de la nacionalitat, que Prat porta a terme amb tanta intel·ligència i amb tant d'entusiasme. Però de la mateixa manera que per un oportunisme imposat per les circumstàncies, políticament, al començament del segle actual, es parlava més de "regionalisme" que de "nacionalisme" (2), és possible que Almirall emprés el terme "particularisme regionalista", entre altres motius, per no esverar propis i estranys. Tanmateix, sense dir-ho mai pel seu nom, Almirall parla de Catalunya com d'un país on existeixen els elements constitutius del que després el futur president de la Mancomunitat anomenarà "nacionalitat". I tant és així que una de les solucions que preveu -i que Prat de la Riba no esmenta-, per si el grup "centre-meridional" romanagués unitarista, és la de l'organització dual, a l'estil de la que existia a Àustria-Hongria. Ara bé: el sistema dual sols és possible entre veritables nacions.

D'altra banda, el fet que Almirall escrivís tan sovint "grup centre-meridional" demostra que considerava que tota aquesta àrea peninsular integrava una nació, per damunt de les antigues divisions històriques de Castella, Lleó, Extremadura, Andalusia, etc.

No pot ésser objecte d'aquest capítol seguir Prat de la Riba en la seva sòlida i documentada exposició de la nacionalitat en general, i de la nacionalitat catalana en particular. Hi ha un punt, però, on Prat parla de "federalisme" i d'"Estat compost". És quan diu que el na-

cionalisme, tot i demanar per a cada "nació" un "Estat", no representa retrogradar al clan i a la tribu, sinó anar cap a l'universalisme per mitjà de l'"Estat-Raça", l'"Estat-Continent", i després, "com a meta final", "l'Estat-Univers, l'Estat-Humanitat". L'antinòmia de nacionalisme i mundialisme es resol amb l'"Estat compost" o "Federació d'Estats nacionals". I l'autor afegeix: "Ara, doncs, roman ben precisada la natura del federalisme. No és una forma absoluta, universal, aplicable sempre a l'organització del poder públic; és l'instrument de l'associació de les nacions". I cal aplicar-lo "en els imperis o reialmes integrats per dues o més nacionalitats" (*La Nacionalitat Catalana*, cap. VIII).

Ja hem remarcat que Almirall no reproduïa les conclusions de Freeman sobre el federalisme, i que donava un to excessivament general al seu sistema, per bé que una mica paradoxalment s'anomeni "particularisme". Remarquem, però, que Prat no precisa -ni s'ho proposava en el seu treball- els atributs de sobirania que correspondrien a l'Estat-nació i al poder federal de l'associació d'Estats nacionals; no podem establir comparacions, doncs, amb l'opinió almiralliana sobre el particular. De tota manera, no oblidem que Almirall -sense parlar de nació, repetim-ho- col·locava la sobirania primigènia en els Estats particulars, que no sabem si serien molt diferents, quant a facultats estatals, dels de la Federació de nacions.

En canvi, en Almirall no hi ha cap al·lusió ni tan sols insinuació de l'imperialisme, tal com el concebia Prat de la Riba, això és, com a vigorosa expansió del nacionalisme pletòric: "Dominar per la força de la cultura servida i sostinguda per la força material és l'imperialisme modern, l'imperialisme integral, el de les grans races fortes d'ara" (*Op. c.* cap. IX).

Els escrits d'Almirall, en efecte, produeixen encara avui dia -i estem en el 1952- una gran impressió. En el "ruedo ibérico" s'han esfondrat partits i règims, i igual que en l'època de traductor, els períodes de convulsions folles han alternat amb altres de letargia embrutidora. I tanmateix els problemes fonamentals continuen plantejats de la mateixa manera: la regeneració dels caràcters i l'estructuració d'un veritable Estat serven una actualitat dramàtica.

El temps no ha fet més que confirmar l'agudesia crítica d'Almirall.

En un altre aspecte, en canvi, en el de les solucions proposades, el temps no ha passat en va. En el curs del nostre treball ja hem anat exposant la nostra opinió sobre les idees almirallianes. La seva confiança en la sociologia positivista ha perdut consistència; però no per això cal fer-li'n retret. Com és natural, ell era fill de la seva època, i s'assimilava una confiança cientifista que aleshores donava el to al moviment cultural europeu. A més, d'aquesta tendència ell era l'introduïdor a casa nostra -ço que prova la seva vàlua intel·lectual-, i la difonia amorosament, en missió d'apostolat, perquè creia que asseguraria la regeneració catalana.

La seva adhesió integral als principis particularistes no li deixava veure clarament la gran dificultat que constituïa el fet que un Estat unitari passés a ésser federal. "No hi ha exemple a la història d'un Estat unitari i centralitzat decretant el seu fraccionament", escrivia Renan (*La réforme intellectuelle et morale*), pàgs. 91-92) (3). Almirall -que influï poderosament sobre Francesc Cambó (4)- s'apuntalava en el "fet particular" de Catalunya; calia, en tot cas, per arribar a una reestructuració federativa del conjunt hispànic, que el "fet particular" no quedés aïllat, i que les antigues "regions històri-

ques" recobressin una vitalitat i una personalitat actuals. Un home tan nodrit de federalisme com Rovira i Virgili es preguntava l'any 1922: "Però on són les personalitats federables que hi ha a Espanya? Les regions, aquelles 14 regions marcades per les 14 estrelles de la bandera federal? Aquestes regions, senyors, no han tingut coratge per a formar una Mancomunitat que podien formar. Com podem esperar que formin un dia un Estat particular de la federació?" (5).

Quedava una altra solució, certament: Almirall parlava del sistema dual..., però aquesta solució exigia l'assoliment d'una sobirania plena per part del nostre país. Les dificultats eren també immenses.

Existí, sí, l'assaig autonòmic, que no representava ni de bon tros el dualisme, i que s'esfondrà quan les incompatibilitats i l'agitació social del "ruedo ibérico" arribaren a un extrem de paroxisme. Però parlar d'aquest tema demanaria un altre estudi, i no unes senzilles apreciacions.

Sigui com sigui, el federalisme ha reprès actualitat després de la segona guerra mundial. Unànimement, les sobiranes nacionals es consideren caduques, i les mirades dels millors esperits es dirigeixen cap a noves organitzacions pluristatals. La Federació europea despunta a l'horitzó, enmig de les ombres amb què l'entrebanquen la rutina, la peresa mental, els interessos creats. De ben segur que Almirall s'hauria entusiasmat amb aquestes perspectives prenyades de futur. Com a catalans, treballem modestament, però fermament, per al seu adveniment, perquè, com deia la cançó matinal dels antics Vedes: "Hi ha moltes albades que no han brillat encara".

I per damunt de tot, en acomiadar-nos ara del "precursor", recordem-nos que ens queda l'exemple de la seva catalanitat silenciosament apassionada. Ell també, en la seva època, va veure un país que passava del deliri imbecil a l'atuïment i al cinisme; ell també devia conèixer moltes decepcions; ell també devia experimentar a voltes la reacció del fastig. A desgrat d'això, va saber treballar i esperar, i donar-nos una lliçó de moral i de política. Hegel deia que "la passió freda" ha estat l'instrument de les grans creacions històriques. El nostre Almirall, que no tenia res de l'engrescament cridar i retòric, ens deixa l'exemple -malauradament no gaire freqüent entre catalans- d'una passió que nodreix la intel·ligència i la voluntat; pugui aquest exemple trobar seguidors seriosos en aquesta hora crucial per a Catalunya.

Notes

- (1) Hi ha, a més, l'article necrològic "El Precursor", del qual ja hem parlat.
- (2) Vegeu l'obra esmentada de L. Duran i Ventosa *Regionalisme i Federalisme*.
- (3) I tanmateix, aquest fet va estar a punt de produir-se quan a la Cambra de Madrid es discutia la Constitució de la Segona República espanyola. Una intervenció d'Ortega y Gasset, a les sis de la matinada -recordant precisament als diputats "la responsabilitat" de destruir "una sobirania secular"- fou decisiva per impedir-lo. Vegeu el discurs d'Ortega y Gasset en el seu llibre *Rectificación de la República*.
- (4) Cf. A. Rovira i Virgili, *Valentí Almirall*.
- (5) "Els camins de Catalunya", conferència donada a l'Ateneu Barcelonès el 14 de setembre del 1922.

Josep M. Corredor

*Nit de Santa Llúcia de 1961, a Barcelona.
D'esquerra a dreta, Josep M. Corredor, Premi Josep Yxart, Josep M. Espinàs,
Premi Sant Jordi, i Estanislau Torres, premi Victor Català.*

BIBLIOGRAFIA

1951 Publicació de la tesi doctoral (Universitat de Montpeller) Joan Maragall. Un esprit méditerranéen. Pròleg de Jean Sarrailh. Imprimerie régionale. Tolosa de Llenguadoc. 1951 Traducció d'André Gide Paludes y Teseo. Pròleg de J. M. Corredor. Ed. Sudamericana. Buenos Aires. 1952 Traducció d'André Gide, teatre, Saul, El rey Candaules, Edipo, Perséfone, El árbol número trece. Ed. Sudamericana. Buenos Aires. 1955 Conversations avec Pablo Casals (1a edició francesa) Ed. Albin Michel. París. Tretze traduccions. 1a 1955 -Ed. Sudamericana. Buenos Aires. Argentina. (Traducció al castellà de l'autor) 2a 1955 -Ed. Scherz Verlag. Berna. Suïssa. (En alemany) 3a 1955 -Ed. Muzyczne. Cracòvia. Polònia. 4a 1956 -Ed. Hutchinson & Co. Londres. Anglaterra. 5a 1956 -Ed. Yomiuri Shimbun. Tòquio. Japó. 6a 1957 -Editora de Stat. Bucarest. Romania. 7a 1957 -Ed. Gottmet. Haarlem. Holanda. 8a 1957 -Ed. Literaria d'Estat. Praga. Txecoslovàquia. 9a 1957 -Dutton & Co. Nova York. Estats Units. 10a 1959 -Editora d'Estat. Belgrad. Iugoslàvia. 11a 1960 -Ed. Goudolat. Budapest. Hongria. 12a 1961 -Editora d'Estat. Moscou. URSS. 13a 1963 -Edició catalana (traducció de l'autor). 1a edició, 2a edició 1973 (ampliació de l'autor). Ed. Selecta. Barcelona.	1960 Joan Maragall. Biografia. Pròleg de Gaziell. Ed. Aedos. Barcelona. (Premi de Biografia Aedos). 1961 El món actual i el nostre país. Ed. Selecta. Barcelona. (Premi Josep Yxart d'assaig). 1965 Traducció de J.P.Sartre Els mots. (Traducció i pròleg de J.M.C.) Col.lecció La Mirada. Ed. Proa. Barcelona. 1967 Casals, biografia il·lustrada (en castellà). Ed. Destino. Barcelona. 1971 De casa i d'Europa. Ed. Selecta. Barcelona. 1976 Homes i situacions. Ed. Selecta. Barcelona. 1981 Conversations avec P. Casals Nova edició (llibre de butxaca). Notes de J.F. Labie. Collection Pluriel. Hachette. Discografia de Ph. Morin. 1985 Casals - Biblioteca Salvat de Grandes Biografias. Ed. Salvat. Pròleg d'Enric Casals. Edició actualitzada a càrrec de Lluís Millet. 1990 Converses amb P. Casals, reedició per Edicions 62 (nova edició ampliada)
- I més de dos-cents articles a *Le Figaro Littéraire*, *L'Indépendant*, *La Vanguardia*, *Destino*, *Serra d'Or*, *Presència*, *Avui*, *Punt Diari*, etc.
- Aquest dossier es completarà en el proper número de la Revista amb un treball d'Albert Manent sobre «Corredor a la premsa de l'exili»

CONSORCI PER A LA NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA

- ℓ Assessorament lingüístic
- ℓ Correccions i traduccions
- ℓ Assessorament bibliogràfic
- ℓ Assessorament sobre marc legal
- ℓ Edició de materials
- ℓ Campanyes de normalització
- ℓ Cursos de català per a adults

CENTRE DE NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA DE GIRONA

C/ Ciutadans, 18. 1704 Girona. Tel. 20 34 04, ext. 11